

MRF 2023.145

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 27. april 2023, j.nr. 22/11782

Ophævet og hjemvist VVM-tilladelse til etablering af 140 ha solcelleanlæg ved Store Vildemose, da Planklagenævnet samme dag havde ophævet lokalplan samt kommuneplantillæg for projektet, og da kommunens screening for påvirkningerne af Natura 2000-område i anlægsfasen var mangelfuld.

Brønderslev Kommune meddelte den 19. oktober 2022 VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1, til etablering af et solcelleanlæg nær Store Vildemose, idet kommunen den 12. oktober 2022 vedtog kommuneplantillæg og lokalplan for projektet. Projektområdet omfattede 160 ha med et ca. 140 ha stort solcelleanlæg og et område på ca. 15 ha, som skulle overgå til permanent naturareal. Arealet var intensivt dyrket landbrugsjord med eksisterende læbælter i dele af området, der blev gennemskåret af den § 3-beskyttede øst-vestgående å Stavad Kanal, mens området mod syd og øst grænsede op til skovbevoksede naturarealer i Store Vildemose. Projektområdet lå inden for skovbyggelinjen og grænsede mod syd og vest op til Natura 2000-området Store Vildemose. 13 km syd for projektområdet lå et fuglebeskyttelsesområde. Forud for VVM-tilladelsen i oktober 2022 havde kommunen den 3. juni 2021 meddelt VVM-tilladelse til projektet, hvilken tilladelse efter klage fra Danmarks Naturfredningsforening blev tilbagekaldt af kommunen, hvorefter der blev gennemført en ny behandling af sagen. Kommunens VVM-tilladelse af 19. oktober 2022 samt plangrundlag blev påklaget af Danmarks Naturfredningsforening, der fastholdt klagen og bl.a. gjorde gældende, at miljøkonsekvensrapporten led af flere mangler, herunder utilstrækkelig dokumentation for påvirkning af udpegningsgrundlaget i det tilgrænsende Natura 2000-område. Miljø- og Fødevarerklagenævnet (formanden) bemærkede, at Planklagenævnet den 27. april 2023 (sag 22/11785) havde ophævet kommuneplantillægget og lokalplanen for projektet med tilhørende miljørapport grundet utilstrækkelig undersøgelse og vurdering af, om realisering af planerne kunne medføre en væsentlig påvirkning på odder, der indgik i udpegningsgrundlaget for det tilgrænsende Natura 2000-område. Efter miljøvurderingsbekendtgørelsen (2021/1376 – nu 2023/806) kan der ikke meddeles VVM-tilladelse, før der foreligger det nødvendige plangrundlag, og hvorfor VVM-tilladelsen

allerede som følge af Planklagenævnets afgørelse var ugyldig. For så vidt angik påvirkningen af Natura 2000-området fandt nævnet, at der ikke var foretaget en tilstrækkelig undersøgelse og vurdering af, om projektet i anlægsfasen kunne medføre en væsentlig påvirkning. Nævnet vurderede, at karakteren og udstrækningen af anlægsarbejderne, herunder særligt den tidsmæssige udstrækning og geografiske placering i forhold til de vandløb i områder, som odderen benyttede, burde have været inddraget i væsentlighedsvurderingen, idet kommunen måtte have lagt til grund, at odderen benyttede grøfter inden for området. Nævnet fandt ikke, at vurderingen af påvirkningerne i driftsfasen var utilstrækkelig henset bl.a. til den foreliggende viden om støjforstyrrelser for oddere. Nævnet fandt endvidere, at kommunens vurdering af projektets påvirkning af udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet var tilstrækkelig, da kommunen havde inddraget registreringer af arterne i området gennem DOF-databasen, og at der i forbindelse med væsentlighedsvurderingen ikke var krav om bestemte metoder til undersøgelsen. Endelig fandt nævnet ikke grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at miljøkonsekvensvurderingen i øvrigt opfyldte miljøvurderingslovens krav, herunder om øvrige dyrearter, projektets landskabelige og visuelle påvirkning samt undersøgelse af rimelige alternativer. Miljø- og Fødevarerklagenævnet ophævede og hjemviste på den baggrund VVM-tilladelsen med bemærkning om, at Brønderslev Kommune skulle foretage en ny væsentlighedsvurdering. Nævnet bemærkede endvidere, at såfremt kommunen måtte fastsætte vilkår om en bestemt periode for anlægsarbejderne inden for en fastsat afstand fra vandløbene, skulle kommunen foretage en konsekvensvurdering, idet afhjælpende foranstaltninger ikke kan tages i betragtning i forbindelse med væsentlighedsvurderingen.

Kommentar: Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er forholdsvis omfattende i begrundelsen for ophævelsen af VVM-tilladelsen set i lyset af, at Planklagenævnet i samme sag og samme dag ophævede plangrundlaget for projektet med en begrundelse, der i det væsentlige er sammenfaldende med Miljø- og Fødevareklagenævnets begrundelse. Da en VVM-tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25 er ugyldig, hvis den er i modstrid med plangrundlaget efter planloven, vil det i disse sager være tilstrækkeligt for Miljø- og Fødevareklagenævnet at ophæve med henvisning hertil. Men da Miljø- og Fødevareklagenævnet ikke på forhånd kan vide, at Planklagenævnet samme dag ophæver plangrundlaget, er det ved forberedelse af afgørelsen i hvert af de to klagenævn nødvendigt at foretage de mere indgående juridiske vurderinger, hvilket naturligvis bidrager til at forlænge sagsbehandlingstiden. Dette kan ikke bebrejdes de to klagenævn, der nødvendigvis må følge den kompetencefordeling, som lovgiver har fastsat. Sagsbehandlingstiden hos nævnene er i flere omgange er kritiseret af Folketingets Ombudsmand, der nok over for lovgiver kunne påpege, at det ikke er nævnene, men lovgiver der med kompetencefordelingen mellem nævnene har ydet et betydeligt bidrag til den forlængede sagsbehandlingstid.

Ophævelse og hjemvisning af § 25-tilladelse til solcelleanlæg i Brønderslev Kommune

22/11782

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter miljøvurderingslovens § 25, jf. § 49. [1]

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Brønderslev Kommunes afgørelse af 19. oktober 2022 om § 25-tilladelse til solcelleanlæg ved [A1] og hjemviser sagen til fornyet behandling.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet[2] og gebyrbekendtgørelsens § 2.[3] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. miljøvurderingslovens § 54, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Indhold

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

2. Sagens oplysninger

2.1 Området

2.2 Natur- og planforhold

2.3 Sagens forhistorie

2.4 Den påklagede afgørelse

2.4.1 Projektet

2.4.2 § 25-tilladelsen

2.5 Miljøkonsekvensrapporten

2.5.1 Ikke-tekniske resumé

2.5.2 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

2.5.3 Øvrige dyr, herunder hjortearter

2.5.4 Landskabelige og visuelle forhold

2.5.5 Alternativer

2.6 Forløbet efter Brønderslev Kommunes afgørelse

2.7 Klagens indhold

2.7.1 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

Fugle

2.7.2 Hjortearter

2.7.3 Landskabelige og visuelle forhold

2.7.4 Alternativer

2.7.5 Vilkår

2.8 Brønderslev Kommunes bemærkninger til klagen

2.8.1 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

2.8.2 Hjortearter

2.8.3 Landskabelige og visuelle forhold

2.8.4 Alternativer

2.9 Bygherres bemærkninger til klagen

2.9.1 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

2.9.2 Hjortearter

2.9.3 Alternativer

2.9.4 Klagefrist

2.10 Nye oplysninger under sagens behandling.

2.10.1 Høringssvar fra klager

2.10.2 Høringssvar fra Brønderslev Kommune

2.10.3 Høringssvar fra bygherre

2.10.4 Planklagenævnets afgørelse

3. Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevarerklagenævnets prøvelse

3.2 Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Den retlige ramme

3.2.2 Ad 2) Klagefrist

3.2.3 Ad 1) Plangrundlaget

3.2.4 Ad 3) Natura 2000-område nr. 12, Store Vildmose og nr. 15, Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal

3.2.5 Ad 4) Øvrige dyr, herunder hjortearter

3.2.6 Ad 5) Landskabelig og visuelle forhold

3.2.7 Ad 6) Alternativer

3.3 Miljø- og Fødevarerklagenævnets øvrige bemærkninger

3.4 Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse

1. Klagen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet

Afgørelsen er den 29. juni 2022 påklaget til Miljø- og Fødevarerklagenævnet af Danmarks Naturfredningsforening, Brønderslev.

Klager har navnlig anført, at

- miljøkonsekvensrapporten mangler tilstrækkelig dokumentation, når det gælder påvirkning af odderen og det store antal rastende svaner og gæs,
- vurderingen i miljøkonsekvensrapporten om, at hegnet omkring solcelleanlægget ikke har nogen negativ effekt i forhold til naturen, ikke er korrekt, da hjortearter hindres i at færdes frit,
- landskabet i området vil blive meget stærkt påvirket, hvis solcelleanlægget bliver etableret, og visualiseringerne giver ikke et realistisk billede,
- miljøkonsekvensrapporten ikke indeholder tilstrækkelige vurderinger af rimelige alternativer, og
- § 25-tilladelsen ikke indeholder særlige driftsvilkår om eksempelvis afgræsning, og at arealerne ikke må sprøjtes og gødes.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.5.

Klager har desuden indgivet klage til Miljø- og Fødevarerklagenævnet over Brønderslev Kommunes afgørelse om dispensation til opførelse af solcelleanlæg inden for skovbyggelinjen. [4] Klager har også indgivet klage til Planklagenævnet over Brønderslev Kommunes miljøvurdering af kommuneplantillæg nr. 1 og lokalplan nr. [F1] Solenergianlæg ved [A1]. [5]

2. Sagens oplysninger

2.1 Området

Sagen vedrører et projekt, der består af etablering af et solcelleanlæg til elproduktion nordvest for Store Vildmose. Projektområdets samlede areal er 162 ha, hvoraf de 140 ha er ansøgt til opstilling af solcelleanlæg med tilhørende tekniske anlæg, og 15 ha overgår til permanent naturarealer.

Projektområdet består primært af intensivt dyrket landbrugsjord. I områdets centrale og østlige del er markerne opdelt af læbælter. Områdets øvrige læbælter følger typisk en vej eller en ejendomsgrænse. Området gennemskæres af den nord-sydgående offentlige grusvej, [A1], og af den øst-vestgående å, Stavad Kanal, som er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. Området grænser mod syd og øst op til skovbevoksede naturarealer i Store Vildmose, nærmere betegnet Ryssensgrav og Grevens Ris. Ørnefener ligger syd for projektområdet. Vest for området løber Ryå. Projektområdet ligger desuden inden for skovbyggelinjen.

2.2 Natur- og planforhold

Projektområdet grænser mod syd og vest op til Natura 2000-område nr. 12, Store Vildmose, som omfatter habitatområde H12. Habitatområdets udpegningsgrundlag omfatter blandt andet odder.

Nærmeste fuglebeskyttelsesområde er F1, som er en del af Natura 2000-område nr. 15, Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal, som ligger ca. 13 km syd for projektområdet. Fuglebeskyttelsesområdet F1 har blandt andet flere trækfugle såsom bramgås, grågås, knopsvane, kortnæbbet gås, lysbuget knortegås, pibesvane og sangsvane på udpegningsgrundlaget. Øvrige fuglebeskyttelsesområder ligger mere end 38 km fra projektområdet.

Projektområdet er omfattet af lokalplan nr. [F1] Solenergianlæg [A1], som fastsætter områdets anvendelse til tekniske anlæg i form af solenergianlæg. Det fremgår af lokalplanens bestemmelser, at der skal etableres beplantningsbælter omkring solcelleanlægget. Lokalplanen muliggør også opførelse af hegn. Hegning kan opføres med en maksimal højde på 2,5 m. Såfremt der etableres hegning, skal dette opføres mellem beplantningsbæltet og solenergianlægget.

Det er i lokalplanens § 9.3 fastsat, at beplantningsbæltet som minimum skal etableres som et henholdsvis 3-rækket og 5-rækket bælte med en placering i princippet som vist på lokalplanens kortbilag 2.

Det fremgår desuden af lokalplanens § 9.6, at der skal etableres en øst-vestgående grøn korridor med en bredde på min. 15 m igennem lokalplanområdet i princippet som vist på lokalplanens kortbilag 2. Den grønne korridor skal fungere som faunapassage for større dyr og må ikke indhegnes. Arealet skal henligge i egnet tilstand til spredning af dyr og planter i området.

2.3 Sagens forhistorie

Brønderslev Kommune traf den 3. juni 2022 afgørelse om § 25-tilladelse til etablering af et solcelleanlæg ved [A1]. Afgørelsen blev offentliggjort den 3. juni 2022 på kommunens hjemmeside.

Klager indgav den 29. juni 2022 en klage over Brønderslev Kommunes afgørelse til Miljø- og Fødevarerklagenævnet via klageportalen

Klager indsendte desuden to andre klager til henholdsvis Miljø- og Fødevareklagenævnet og Planklagenævnet. På baggrund af et af klagepunkterne til Planklagenævnet, valgte Brønderslev Kommune at foretage en fornyet politisk behandling af de tre afgørelser, som var påklaget til de to nævn.

2.4 Den påklagede afgørelse

2.4.1 Projektet

Projektet omfatter et areal på ca. 162 ha og består af opstilling af solcellepaneler på 140 ha og etablering af ca. 15 ha permanente naturarealer. Solcellepanelerne skal opstilles på nord-sydgående rækker og på stativer med en højde på maksimalt 4 m.

I solcelleparkens udkant vil der blive opstillet et ca. 2 m højt hegn af sikkerhedshensyn, og der vil blive etableret randbeplantning for at skærme indblikket til det tekniske anlæg.

Ingen solcellepaneler, hegn, nye levende hegn eller tekniske installationer vil blive placeret nærmere end 10 m fra § 3-beskyttede naturarealer, 30 m fra skovbryn, 8 m fra Stavad Kanal og 3 m fra øvrige vandløb.

Syd for Stavad Kanal friholdes et areal på 9 ha. for opstilling af solceller og hegn mv. af hensyn til landskabs- og naturinteresserne på selve arealet og de omkringliggende arealer i Store Vildmose. De i alt ca. 15 ha varierede naturarealer skal tilsås med græs-, urte- og blomsterblandning.

2.4.2 § 25-tilladelsen

Brønderslev Kommune har den 19. oktober 2022 truffet afgørelse om § 25-tilladelse til etablering af et solcelleanlæg ved [A1]. Afgørelsen er offentliggjort den 19. oktober 2022 på kommunens hjemmeside.

Det fremgår af § 25-tilladelsen, at den er meddelt på baggrund af § 25 i miljøvurderingsloven, ansøgningen, miljøkonsekvensrapporten, kommuneplantillæg, lokalplan, miljørapport og resultaterne af den høring, der er foretaget.

I § 25-tilladelsen er bl.a. fastsat følgende vilkår:

"2. Bygge- og anlægs arbejde samt nedtagningsarbejde må ikke finde sted mellem 15. maj og 15. august ud af hensyn til ynglende fugle.

3. Eventuelt høslæt og græsklipning må ske højst 2 gange om året om må ikke finde sted før den 15. august hvert år ud fra hensyn til insekter og ynglende fugle.

4. Ejer af anlægget skal etablere afskærmende beplantningsbælter langs solcelleparkens afgrænsning som vist på kortbilag 2 af Lokalplan 32-T-33.01. Beplantningsbæltet skal være etableret inden der påbegyndes med etablering af selve solcelleanlægget.

Beplantningsbæltet skal etableres i overensstemmelse med den godkendte beplantningsplan.

Beplantningsbæltet skal besigtiges mindst 1 gang om året i de første 5 år. Der skal fjernes for ukrudt indenfor beplantningsbæltets areal for at give de bedste mulige vækstbetingelser. Døde, syge og skadede træer/busker skal erstattes inden for 1 år.

[...]

6. Der skal etableres en faunakorridor med en brede på mindst 15 meter der forbinder Grevens Ris med området syd for Dyrehave (jf. kortbilag 2 af lokalplanen)."

Det fremgår desuden, at krav til lokalisering og udformning af projektet fremgår af lokalplan nr. 32-T-33.01.

Det fremgår under beskrivelsen af projektet, at der ud over solcellepanelerne bl.a. ansøges om op til 35 transformere og en transformerstation. Det fremgår også, at arealerne mellem solcellepanelerne kan afgræsses af får eller kan slås.

Brønderslev Kommune har i afgørelsen lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten er vurderet, at det ansøgte solcelleprojekt kan etableres og drives uden væsentlige negative påvirkninger af miljøet og omgivelserne, hvis det etableres, indrettes og drives i overensstemmelse med indholdet i miljøkonsekvensrapporten, bestemmelserne i kommuneplantillæg og lokalplan samt vilkårene for tilladelsen.

Brønderslev Kommune har særligt lagt vægt på, at anlægget trods sin placering inden for et større uforstyrret landskab samt delvis inden for det værdifulde kulturmiljø Store Vildmose ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning af landskabet eller omgivelserne. Kommunen har desuden lagt vægt på, at der forventes en positiv påvirkning af den omkringliggende natur trods projektets placering delvis inden for et særligt værdifuldt naturområde og økologiske forbindelser.

Hvad angår anlæggets placering op til Natura 2000-område og delvist inden for skovbyggelinjen har Brønderslev Kommune lagt vægt på, at solcelleanlægget etableres med en 30 meters dyrkningsfri afstandszone mellem skovbrynet og solcelleanlægget, som vurderes at forbedre forholdene for dyr og planter i forhold til intensiv landbrugsdrift, som området i dag anvendes til. Derudover vil projektet ikke forringe skovbrynet som værdifuldt levested for arter af dyr og planter. Den visuelle oplevelse af skovbrynet vil ikke blive væsentligt ændret, idet der etableres levende hegn omkring det samlede anlæg, som erstatter indkig til de eksisterende levende hegn. Kommunen har desuden lagt vægt på, at anlægget vil bidrage til produktionen af vedvarende energi.

2.5 Miljøkonsekvensrapporten

I det følgende gengives de dele af miljøkonsekvensrapporten, der er relevante for Miljø- og Fødevarerklagenævnets behandling af sagen.

2.5.1 Ikke-tekniske resumé

Det fremgår af det ikke-tekniske resumé i miljøkonsekvensrapporten, at trafik- og støjbelastningen i anlægs- og nedtagningsfasen vil være at sammenligne med en mellemstor byggeplads. Støjen vil fortrinsvis være i form af tung trafik og byggestøj fra nedramning af stativer af stålprofiler til solcellepanelerne. Stålprofilerne bankes i jorden i 1-2 meters dybde.

Hvad angår arealerne mellem solcellepanelerne fremgår det, at de påtænkes afgræsset af får eller ved afklipping/høslæt en til to gange årligt. Det er ansøgers førsteprioritet, at der vil ske afgræsning.

2.5.2 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

Vurdering af potentielle påvirkninger i habitatområder

Af væsentlighedsvurderingen, som indgår i miljøkonsekvensrapportens afsnit 11.3.1, fremgår det, at projektet ikke vil have negativ påvirkning på Natura 2000-område nr. 12, Store Vildmose. Det er vurderet, at det vil have en gavnlige effekt, at den nuværende landbrugsdrift ophører, da næringsdeponeringen kraftigt begrænses. Der vil desuden ikke ske nogen negativ effekt på internationalt beskyttede naturtyper og arter, som følge af projektets realisering.

Det fremgår blandt andet af miljøkonsekvensrapporten afsnit 11.2.5, at odder ikke er registreret ved besigtigelserne til projektet, men at arten overvåges af Miljøstyrelsen ved Ryå vest for projektområdet og ved Stavad Kanal øst for projektområdet. Det fremgår desuden af tabel 11.2 i rapporten, at odder sandsynligvis benytter grøfter inden for projektområdet, og at den i 2017 er fundet ved Ryå og Stavad Å nær Ryssensgrav.

For så vidt angår påvirkningen af odder fremgår det af afsnit 11.3.1, at placeringen af solcelleanlæg på dyrkede marker ikke vil føre til tab af levesteder for odder. Derimod er det vurderet, at anlægsarbejdet og det senere nedtagningsarbejde kan medføre en moderat forstyrrelse af oddere langs med Stavad Kanal og grøfter i en kortere periode, hvilket vil medføre en underordnet påvirkning.

Det er desuden vurderet, at solcelleanlægget i driftsfasen ikke vil have negativ indflydelse på odderens forekomst i nærområdet, og at der ikke vil være væsentlige forstyrrelseseffekter og negative påvirkninger af artens yngle- og rastesteder og bestandsstatus i det nærliggende habitatområde og i regionen generelt. Det er i miljøkonsekvensrapporten vurderet, at etablering af solceller på landbrugsarealer ikke vil påvirke odderen negativt. Derimod er det vurderet, at en forventet forbedring af vandløbenes kvalitet nær solcelleområdet vil have en positiv virkning på fødegrundlaget for odder. Desuden vil 15 ha ny permanent natur efter kommunens vurdering skabe flere muligheder for passager og opholdssteder på land for arten.

Der er henvist til, at det bl.a. fremgår af tabel 11.4 i miljøkonsekvensrapportens afsnit 11.3.2 om bilag IV-arter, at det om vurdering af projektets påvirkning for odder fremgår, at der ikke ændres på grøfterne inden for projektområdet. Det fremgår også, at den nuværende forstyrrelse i forbindelse med markdrift ophører efter etableringen af projektet med svag positiv påvirkning til følge.

Det er i miljøkonsekvensrapporten vurderet, at projektet medfører ingen væsentlige påvirkninger af yngle- og rastesteder for odder, og den økologiske funktionalitet for arten opretholdes.

Afslutningsvis er det vurderet, at hverken naturtyper eller arter fra udpegningsgrundlaget påvirkes negativt. Projektet medfører ingen væsentlige påvirkninger på udpegningsgrundlaget, og gunstig bevaringsstatus kan opretholdes for arter og habitater.

Vurdering af potentielle påvirkninger af fuglebeskyttelsesområder

Det fremgår desuden af miljøkonsekvensrapportens afsnit 11.3.1, at fuglearterne på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F1 ikke har et væsentligt behov for det område, der inddrages til solceller. Desuden vil der ikke være risici for fuglene fra solcellerne i etablerings-, drift- eller nedtagningsfasen. Grundet afstanden fra projektområdet til fuglebeskyttelsesområdet er det vurderet, at projektet ingen væsentlig påvirkning vil få på området eller arter på udpegningsgrundlaget.

Det fremgår af miljørapportens afsnit 11.2.6., at DOF-basen er gennemgået for fuglearter, som er udpeget på fuglebeskyttelsesdirektivet som ynglende arter, for hvilke der skal udpeges fuglebeskyttelsesområder, og arter der skal beskyttes på træk. Der er søgt viden om observerede fugle i nærområdet til projektet for de 14 nærmeste DOF-baselokaliteter inden for de seneste 10 år. Fire af lokaliteterne dækker helt eller delvist projektområdet. Resultaterne er opgjort i tabel 11.3. For grågås var 25 % af de observerede fugle i projektområdet. For pibesvane, sangsvane, kortnæbbet gås og bramgås var det henholdsvis 20 %, 10 %, 1 % og 0 % af det samlede antal observerede fugle i de 14 områder, som blev observeret i projektområdet.

Der er desuden i miljøkonsekvensrapporten henvist til en større undersøgelse af forekomsten af fugle i området syd for solcelleprojektet udført i 2015-2016, som viste, at sangsvaner, pibesvaner, grågås og hjejle foretrak at raste i området langs med Ryå frem for på dyrkede marker, der lå lidt højere, hvorimod kortnæbbet gås blev observeret på dyrkede marker længere væk fra Ryå.

Det fremgår også af miljøkonsekvensrapporten afsnit 11.3.1, at en gennemgang af de nærmeste lokaliteter i DOF-basen viser, at bl.a. arterne kortnæbbet gås, grågås og pibesvane ikke forekommer i væsentlige mængder. Det vurderes derfor i miljøkonsekvensrapporten, at projektet ikke vil medføre væsentlige påvirkninger på fuglearter på fuglebeskyttelsesområdets udpegningsgrundlag.

Det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at etablering af solceller på dyrkede marker, som i dag er tilgængelige for rastende fugle, vil kunne medføre et habitattab for fuglene ved inddragelse af det areal, solcellerne skal placeres på. Det direkte tab af habitat omfatter hele

projektarealet, som består af både solcellepaneler med tilhørende adgangsveje og tekniske installationer og i anlægsfasen også midlertidige arbejdspladser. Gennemgangen af DOF-basen viser dog, at habitattabet ikke er væsentligt for de beskyttede arter.

Miljøkonsekvensrapportens kapitel 14 om kumulative miljøkonsekvenser indeholder også et afsnit om fugle. Det fremgår, at der kan opstå en vis kumulativ påvirkning for fugle i samspil med eksisterende vindmøller bl.a. i Jammerbugt Kommune og især de evt. kommende 16 vindmøller ved Rendbæk 1,3 km syd for projektområdet. Energianlæggene har samlet en fortrængningseffekt og udgør et lokalt arealtab for de fugle, der raster og fouragerer om vinteren, især svaner og gæs. Set i forhold til det samlede areal for de overvintrende svaner og gæs i Nordjylland er arealtabet dog lille, og det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at det må forventes, at fuglene i området vil kunne tilpasse sig de nye forhold. Det fremgår også, at Brønderslev og Jammerbugt Kommuner har meget store områder med denne type landbrugsarealer på lavbund, og det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at der er tilstrækkeligt resterende raste- og fourageringsområder for svaner og gæs og andre relevante fuglearter, således at påvirkningen samlet set er underordnet.

2.5.3 Øvrige dyr, herunder hjortearter

Det fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 11.3.6, at afstanden

på 30 m fra anlægget til skovbrynene sikrer fri passage for hjortedyr. Det vurderes, at den friholdte zone ikke må blive for snæver, men at der ikke er brug for mere plads end ca. 30 m for at sikre skovbrynets funktionalitet som værdifuldt levested for dyrelivet, da det er arealerne nærmest skovbrynet, der benyttes.

Det fremgår desuden af afsnit 11.3.7, at projektet tager højde for at sikre de økologiske forbindelser med frie passager imellem hegnene, friholdelse af de 9 ha mod syd, der i dag fungerer som en meget vigtig faunapassage mellem moseområderne Ryssensgrav og Grevens Ris, etablering af randbeplantning, der vil være til gavn for dyr og planter og endelig etablering af en frizone mellem solcellearealerne og skovbrynene på 30 m.

Det er vurderet, at projektet vil have en barriereeffekt for større dyr som ræve, grævlinge, råvildt og lignende. Der henvises i den forbindelse til, at der laves afværgeforanstaltninger i form af passager for større dyr og en mindre hævning af hegn omkring de enkelte felter med solceller, der tillader fri passage for mindre dyr. Det vurderes derfor samlet set, at der ikke sker ændringer i arealanvendelsen, der nedbringer størrelsen eller reducerer den biologiske mangfoldighed i og omkring projektområdet, og projektet vil forbedre levesteder og spredningsmuligheder generelt for dyr og planter.

I afsnit 11.4. er det helt overordnet vurderet, at projektet vil være positivt for dyr, planter, beskyttede arealer og deres spredningsmuligheder, når intensiv dyrkede marker tages ud af drift, og der skabes 15 ha ny natur.

Afværgeforanstaltningerne er beskrevet i afsnit 11.5. Det er vurderet, at det bl.a. vil være hensigtsmæssigt at etablere en faunakorridor med en bredde på 10-20 m, der forbinder Grevens Ris med området syd for Dyrehave. Korridoren, der fremgår af figur 11.12, vil tillade almindeligt vildt (større pattedyr) at færdes frit gennem projektområdet i øst-vestlig retning

uden at skulle hele vejen udenom. Det er konkluderet, at projektet med de i miljøkonsekvensrapporten nævnte afværgeforanstaltninger kan påvirke flora og fauna negativt i underordnet grad og delvist positivt.

2.5.4 Landskabelige og visuelle forhold

Miljøkonsekvenserne for landskab er beskrevet og vurderet i miljøkonsekvensrapportens kapitel 8. Der er udarbejdet visualiseringer, som er vedlagt som bilag A til miljøkonsekvensrapporten, og det fremgår, at de er det vigtigste redskab til at vurdere anlæggets fremtidige landskabspåvirkning. I bilaget er påvirkningen, der konkret ses af hver visualisering, beskrevet.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der er tale om et storskala landskab med åbne vidder rundt om skovbevoksninger Grevens Ris og Ryssensgrav. I selve projektområdet er der ingen bebyggelse, men umiddelbart nord og nordvest herfor ligger spredte huse. I Store Vildmose mod syd og øst er der stor afstand til de nærmeste bebyggelser. Det fremgår også af rapporten, at der ikke er tekniske anlæg eller større infrastrukturanlæg i projektområdet eller i de nærmeste omgivelser. Der er dog flere steder udsigt til vindmøller.

Særligt værdifuldt landskab, særligt sårbare områder og særligt sårbare udsigtsområder

For så vidt angår særligt værdifuldt landskab fremgår det af rapporten, at anlæggets påvirkning begrænses betragteligt ved, at de 9 ha, som ligger i det udpegede værdifulde landskab, er friholdt. Det er vurderet, at projektområdet ikke har særlig landskabelig værdi i sig selv, men derimod især har værdi som udsigtsområde til Store Vildmose. Det er vurderet, at denne udsigt vil blive påvirket af anlægget.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at størstedelen af anlægget ikke placeres i det meget åbne landskab, og at anlægget på flere sider og set fra mange steder - især med fuldt opvokset randbeplantning - vil være visuelt afskærmet. Randbeplantningen vil kunne ses foran eksisterende bevoksning og/eller falde naturligt ind som udbygning af eksisterende bevoksning. Dette gælder især på længere afstande (over 0,5 km), hvor solcelleparken ikke vil fremstå som teknisk anlæg, idet der etableres afskærmende randbeplantning. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at dette særligt kan ses på visualisering 1 og 3. Det fremgår også, at randbeplantningen i de første år vil skærme i begrænset grad, og den visuelle påvirkning derfor vil være større på landskabet, hvor eksisterende bevoksning ikke skjuler anlægget.

For så vidt angår kortere afstande (under ca. 0,5 km) vurderes det dog i miljøkonsekvensrapporten, at størrelsesordenen af den visuelle påvirkning vil være middel til høj, idet anlægget også med den afskærmende beplantning fra enkelte steder kan virke forstyrrende for de nære landskabsrum og bryde lange sigter. På helt kort afstand (under ca. 50 m) vil anlægget kunne ses igennem randbeplantningen.

Skovrejsning uønsket

En mindre del af projektområdet ligger inden for et område, hvor skovrejsning er uønsket. Det fremgår af miljørapporten afsnit 8.3.4, at den kommende randbeplantning ikke er omfattet af retningslinjen. Området er dog udpeget som skovrejsning uønsket af landskabelige hensyn for at bevare lange kig i et åbent landskab og friholde landskabelige sammenhænge. Det vurderes, at beplantningsbælter vil gå imod dette hensyn, men af det af landskabelige hensyn er mest hensigtsmæssigt at etablere randbeplantningen omkring anlægget for at skjule det fremfor at undlade randbeplantningen.

Skovbyggelinjen

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at det i den nuværende situation, allerede før anlægget opføres, set fra naboer og veje er svært at opleve skovbrynene, der grænser op til projektområdet. Derfor er det i miljøkonsekvensrapporten vurderet, at anlæggets betydning er meget begrænset.

Miljøkonsekvensrapportens figur 8.9 viser de tre strækninger, hvorfra skovbrynene er synlige før opførelsen af anlægget. Samlet set vurderes det i miljøkonsekvensrapporten, at der ikke er tale om en væsentlig påvirkning på muligheden for at opleve skovbrynene for de tre omtalte strækninger.

Miljøkonsekvensrapporten indeholder også en vurdering af påvirkningen af udpegningen større uforstyrret landskab (afsnit 8.3.2), geologiske beskyttelses- og interesseområder (afsnit 8.3.3) og en vurdering af levende hegns visuelle betydning (afsnit 8.3.6).

Konklusion

Samlet set vurderes det i miljøkonsekvensrapporten, at anlægget vil give en visuel påvirkning af middel til høj størrelsesorden på kort afstand og fra steder, hvor der i dag er frit udsyn til de åbne marker og til den skovbevoksede Store Vildmose. På blot lidt længere afstand (over 0,5 km) vurderes det, at anlægget vil have visuel påvirkning af ubetydelig størrelsesorden.

Det fremgår også, at randbeplantningen sammen med den eksisterende bevoksning kraftigt begrænser landskabspåvirkningen ved at skjule anlægget og indpasse det i landskabet, men at randbeplantningen samtidig også medvirker til at blokere den eksisterende frie udsigt flere steder, og dermed også har en selvstændig påvirkning.

Det er konkluderet, at anlæggets påvirkning på oplevelsen af skovbrynene er ubetænkelig.

Samlet set vurderes solcelleanlægget at give en moderat negativ påvirkning på landskabet i driftsfasen.

Afværgeforanstaltninger.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der er behov for randbeplantning i ekstra bredde for at mindske solcelleparkens tekniske præg på landskabsoplevelsen set fra de mest befærdede vejstrækninger, som ligger nærmere end 200 m fra solcelleparken. Det fremgår, at der bør etableres randbeplantning i fem rækker, som er ca. 5 m bred mod de nævnte veje, da

et 5-rækket beplantningsbælte er mindre gennemsigtigt og bedre skjuler det tekniske anlæg. Det er i miljøkonsekvensrapporten vurderet, at miljøpåvirkningsgraden med denne afværgeforanstaltning stadig vil være moderat, men gående mod underordnet.

2.5.5 Alternativer

Alternativer er beskrevet i rapportens kapitel 6, som indeholder et afsnit om fravalgte alternativer, herunder alternative placeringer.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at de nærmere regler for solcelleanlæg fremgår af Naturstyrelsens vejledende udtalelse om opsætning af solenergianlæg fra 2013. Ifølge styrelsen bør disse anlæg i lighed med andre tekniske anlæg, der ikke er afhængig af en placering i det åbne land, placeres i tilknytning til byområder, men der kan være konkrete tilfælde, hvor solenergianlæg ikke vil kunne placeres i tilknytning til eksisterende byområder.

Der er desuden i miljøkonsekvensrapporten henvist til, at det i følge udkast til vejledning til lov om miljøvurdering, især for større projekter, kan være vanskeligt at pege på alternative placeringer, som ikke vil berøre andre miljømæssige hensyn væsentligt.[6] Det er i miljøkonsekvensrapporten vurderet, at det således bliver for omfattende at behandle eksakte alternative placeringer.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at Brønderslev Kommune ikke har uudnyttede erhvervsområder, områder til tekniske anlæg eller perspektivarealer i kommuneplanen, som vil kunne omfatte et solcelleanlæg på ca. 140 ha. Et solcelleanlæg i denne størrelsesorden i tilknytning til kommunens eksisterende byområder vil tillige begrænse udviklingsmulighederne i og omkring byerne, idet eventuelle rammeudlæg og perspektivarealer vil gå ud over muligheden for en funktionel, hensigtsmæssig placering af eksempelvis erhvervsvirksomheder eller større boligområder. Et stort mennesketomt solcelleareal ved en by vil dele byen meget uhensigtsmæssigt op ved en eventuel fremtidig byudviklingen på modsatte side af solcelleanlægget. Når der samtidigt er kraftigt behov for, og det er en statslig politisk ambition, at man i Danmark skal satse på vedvarende energi, må solcelleparker og vindmøller mm. nødvendigvis placeres i det åbne land. Det fremgår, at dette udgør den planlægningsmæssige og funktionelle begrundelse for placeringen af anlægget i det åbne land.

Det fremgår desuden af miljøkonsekvensrapporten, at der med den valgte placering i det åbne land er taget æstetiske hensyn til, at projektets visuelle indvirkning vil påvirke færrest mulige nabobeboelser.

Der er i miljøkonsekvensrapporten henvist til, at det ikke er muligt eller ønskværdigt at placere anlægget længere mod øst, syd eller vest på grund af de natur- og landskabsmæssige interesser og beskyttelseshensyn. En placering af anlægget længere mod nord/nordvest ville i langt højere grad påvirke flere naboer, og anlægget ville generelt være langt mere synligt.

Det vurderes også i miljøkonsekvensrapporten, at det, med hensyn til de naturmæssige og især klimamæssige fordel som projektet med den valgte størrelse bidrager med, i øvrigt ikke er nødvendigt at udtage arealer fra projektområdet, da projektområdet allerede er tilskåret til den mest egnede placering og afgrænsning, bl.a. ved projekttilpasningen, hvor 9 ha friholdes for anlæg af hensyn til natur- og landskabsinteresserne.

Afslutningsvis fremgår det, at en solcellepark på 140 ha vil kunne placeres andre steder i kommunen, og at der er planlægning undervejs for i alt ca. 700 ha solceller i Brønderslev Kommune. Det vurderes dog i miljøkonsekvensrapporten, at der næppe findes mange andre arealer på 140 ha, hvor så få mennesker vil blive naboer til solcelleparken samtidigt med, at kommunens vigtigste natur- og landskabsområder ikke påvirkes direkte eller i væsentlig grad, da anlægget alene placeres på intensivt dyrkede markarealer, der grænser op til Store Vildmose.

2.6 Forløbet efter Brønderslev Kommunes afgørelse

Den 20. oktober 2022 har klager sendt Brønderslev Kommune en mail, hvor klager bemærker, at klager har fået at vide telefonisk, at de ikke behøver at fremsende deres klager over projektet igen, og at klager går ud fra, at dette fortsat er gældende

Det fremgår også af mailen, at klager fastholder deres tidligere fremsendte klager, som de således forventer, at kommunen vil fremsende til de respektive klagenævn.

Den 26. oktober har Brønderslev Kommune bekræftet i en mail til klager, at klager ikke behøver at gøre yderligere i deres klagesager. Kommunen har oplyst, at klagesagerne ikke vil blive påvirket af den fornyede endelige vedtagelse.

Herefter har Brønderslev Kommune fremsendt klagen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet

2.7 Klagens indhold

2.7.1 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

Odder

Klager har anført, at miljøkonsekvensrapporten mangler tilstrækkelig dokumentation, når det gælder påvirkning af odderen. Klager har henvist til, at rapportens konklusioner vedrørende odderen baserer sig på subjektive vurderinger, der ikke underbygges ved henvisninger til uvildige undersøgelser og forskningsresultater. Miljøkonsekvensrapporten indeholder eksempelvis ikke en vurdering af, om støj fra de op til 400 invertere, op til 35 transformere, et mindre antal vejstationer, en koblingsstation og en transformatorstation vil påvirke odderens færden i området. Klager har i den forbindelse bemærket, at det forhold, at støjen opfylder støjbekendtgørelsens krav i forhold til mennesker, ikke kan tages til udtryk for, at odderen ikke påvirkes negativt.

Fugle

Klager har anført, at projektområdet, som i dag drives landbrugsmæssigt, hvert år besøges af et stort antal trækkende fugle, der er omfattet af EU's fuglebeskyttelsesdirektiv eksempelvis grågås, kortnæbbet gås, bramgås, sangsvane og pibesvane m.fl. Klager har i løbet af det seneste år besøgt arealerne og oplevet de mange fouragerende fugle på arealerne. Klager har desuden bemærket, at flere naboer har oplyst, at hundredvis af svaner og gæs meget ofte besøger arealerne.

Klager har anført, at miljøkonsekvensrapporten mangler tilstrækkelig dokumentation, når det gælder påvirkning af det store antal rastende svaner og gæs. Rapportens konklusioner bygger udelukkende på registreringer i DOF-basen, der består af tilfældige indberetninger hovedsageligt fra medlemmer af DOF, der har besøgt området. Da der er tale om et så væsentligt rasteområde som Store Vildmose, bør der foretages løbende registreringer over en længere periode.

2.7.2 Hjortearter

Klager har anført, at det i miljøkonsekvensrapportener er konkluderet, at hegnet omkring solcelleanlægget ikke har nogen negativ effekt i forhold til naturen. Klager er ikke enig i denne konklusion og har henvist til, at hjortearterne kron-, då-, og rådyr, der alle findes i området, hindres i at færdes frit. Klager har bemærket, at det i den sammenhæng ikke har nogen betydning, at hegnet placeres 30 m fra skovbrynet.

2.7.3 Landskabelige og visuelle forhold

Klager har anført, at der i afsnittet i miljøkonsekvensrapporten om skovbyggelinjen lægges meget stor vægt på, at der på arealet er etableret nogle læhegn, som hindrer udsigten til skovbrynene. Klager har hertil bemærket, at det er korrekt, at de nævnte læhegn eksisterer, men at de ikke dækker så bastant for indblikket til skovbrynene, så der ikke vil være en væsentlig forskel, hvis solenergianlægget etableres. Klager har desuden anført, at visualiseringerne ikke giver et realistisk billede af de gener, der opstår.

Klager har på baggrund af flere besøg i projektområdet anført, at der ikke kan være tvivl om, at landskabet i området vil blive meget stærkt påvirket, hvis solcelleanlægget bliver etableret.

Klager har desuden bemærket, at det er forkert at tillægge det særlig positiv betydning, at der etableres beplantning omkring anlægget, når der er tale om store åbne landskaber. Disse påvirkes ad åre i negativ retning af en beplantning, der udefra set vil fremstå som skov, hvilket er baggrunden for, at hele området er udpeget som "skovrejsning uønsket" i Brønderslev Kommunes Kommuneplan 2021-33.

2.7.4 Alternativer

Klager har anført, at miljøkonsekvensrapporten ikke indeholder tilstrækkelige vurderinger af rimelige alternativer. Klager er uenig i vurderingen af alternativet i miljøkonsekvensrapporten, idet det efter klagers opfattelse er forholdsvis nemt at finde alternative placeringer for solcelleanlægget, der har langt mindre negativ påvirkning af natur og landskab.

2.7.5 Vilkår

Klager har anført, at overgangen fra konventionelt dyrkede marker til solcelleanlæg tillægges en alt for positiv effekt. Klager har i den forbindelse henvist til, at der allerede i dag ikke må foretages en landbrugsmæssig drift, der påvirker Natura 2000-området negativt, ligesom

sprøjtemidler ikke må ende i vandløbene. Klager har i den forbindelse henvist til, at § 25-tilladelsen ikke indeholder særlige driftsvilkår om eksempelvis afgræsning, eller om at arealerne ikke må sprøjtes og gødes.

2.8 Brønderslev Kommunes bemærkninger til klagen

2.8.1 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

Odder

Brønderslev Kommune har den 3. november 2022 til klagen bemærket, at, at to seniorrådgivere og biologer fra Aarhus Universitet, Nationalt Center for Miljø og Energi, med indgående kendskab til oddere har tilkendegivet, at moderne vindmøller placeret i nogle hundrede meters afstand fra vandløb, hvor der forekommer oddere, ikke udgør en væsentlig påvirkning af oddere.

Idet støjen fra solcelleanlæggets invertere, transportere, vejrstationer, koblingsstation, transformerstation og lynafleder er langt mindre end støj fra vindmøller, vurderer kommunen, at denne støj, uanset hvor solcellerne måtte være placeret i forhold til et vandløb, ikke vil have nogen negativ indvirkning på odderes habitat. Brønderslev Kommune har i den forbindelse henvist til en undersøgelse, hvoraf det fremgår, at pattedyr vænner sig til forudsigelige støjkilder, hvilket er tilfældet for en solcellepark.[7] Kommunen har sammenfattende vurderet, at de potentielle påvirkninger af odderen ved etablering af et solcelleanlæg er tilbundsående undersøgt, og at konklusionen om, at etableringen af solcelleanlægget ikke vil medføre væsentlige negative indvirkning af odderens habitat er velbegrunderet og fastholdes.

Fugle

Brønderslev Kommune har bemærket, at der ikke er nogen væsentlig og dermed betydende forskel mellem det faktum om fugle, som er lagt til grund i miljøkonsekvensrapporten og klagers observationer.

Brønderslev Kommune har desuden bemærket, at DOF-basen er en af Danmarks største databaser med viden om Danmarks fugle, og at bl.a. Miljøministeriet som følge heraf anvender data herfra i bl.a. sine naturplaner. Databasen er således en væsentlig og sædvanlig kilde, der med den nødvendige og tilstrækkelige vægt kan indgå som grundlag for vurderingerne i miljøkonsekvensrapporten.

Brønderslev Kommune har desuden bemærket, at der hverken efter miljøvurderingsloven eller SMV-direktivet[8] gælder et krav til antallet af kilder, der skal inddrages i forbindelse med en miljøvurdering. Det afgørende er derimod, at myndigheden i overensstemmelse med officialprincippet sikrer en tilstrækkelig oplysning af en sag, før der træffes afgørelse. Forholdene omkring fugle er tilstrækkeligt oplyst og undersøgt i miljøkonsekvensrapporten. Kommunen har henvist til, at det på baggrund af observationerne i DOF-basen, de konkrete yderligere fugleoplysninger, områdets karakter og de omkringliggende lignende landbrugsområder, herunder størrelsen heraf, er vurderet, at der ikke i den konkrete sag var behov for egentlige observationer i felten.

Desuden har Brønderslev Kommune bemærket, at det er sandsynligt, at et ophør af almindelig landbrugsdrift i området vil forbedre levedygtighederne for en del arter, idet omlægning til solcelledrift vil betyde fravær af landbrugsmæssig jordbehandling, sprøjtning og gødning i området. Dette vil medføre en større rigdom af planter, insekter og smådyr, herunder små pattedyr, hvilket vil være gavnligt som fødegrundlag for rovfugle og mange andre fuglearter. Kommunen har henvist til at solcelleprojektet vil have en generelt positiv påvirkning på ynglefugle i området, og at projektet ikke vil få nogen væsentlig negativ påvirkning i forhold til rastende fugle.

2.8.2 Hjortearter

Brønderslev Kommune har bemærket at det er korrekt, at hegning omkring solcelleanlægget vil forhindre kron-, då- og rådyrs frie færdsel mellem skovbryn og tilstødende arealer for så vidt angår de opdyrkede markarealer, hvor solcellerne tænkes placeret. Disse arealer vurderes dog at være uden væsentlig betydning for dyrene, da der på arealerne ikke er specielle fourageringsmuligheder.

Brønderslev Kommune har henvist til, at dyrene fortsat vil have fri adgang mellem skovområderne Ryssensgrav og Grevens Ris, idet der i projektet er friholdt ca. 9 ha mellem disse to områder. Derudover vil dyrene have fri adgang til Ørnefener, det friholdte areal, alt vest, syd og øst for Ryssensgrav og alt nord, syd og øst for Grevens Ris. Kommunen har også henvist til, at der etableres en faunapassage gennem solcelleområdet mellem Grevens Ris og de vestlige områder.

Samlet set vurderer Brønderslev Kommune, at solcelleprojektet inkl. indhegning ikke vil få væsentlig betydning for kron-, då- og råvildt i området.

2.8.3 Landskabelige og visuelle forhold

Brønderslev Kommune har henvist til, at det fremgår af § 25-tilladelsen, at kommunen på baggrund af vurderinger i miljøkonsekvensrapporten har vurderet, at projektet kan tillades. Kommunen har i vurderingen lagt særlig vægt på, at anlægget trods placeringen inden for et område udpeget som større uforstyrret landskab samt delvis inden for værdifuldt kulturmiljøet Store Vildmose, ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning på landskabet eller omgivelserne. Kommunen har også henvist til, at den har lagt vægt på, at der forventes en positiv påvirkning af den omkringliggende natur trods projektets placering delvis inden for områder udpeget som værdifuldt naturområde og økologiske forbindelser.

2.8.4 Alternativer

Brønderslev Kommunen har bemærket, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der i kommunen ikke er andre områder, hvor det i et erhvervsområde er realistisk at placere et solcelleanlæg på ca. 140 ha. Brønderslev Kommune har bemærket, at kommunen har overvejet alternative placeringer, men det har ikke været muligt at finde relevante alternativer. Kommunen har desuden henvist til, at vedtagelsen af etablering af solcelleanlægget ikke udgør en irreversibel beslutning, idet et sådant anlæg efter driftsperiodens udløb fuldstændigt fjernes, hvilket er et vilkår i § 25-tilladelsen.

2.9 Bygherres bemærkninger til klagen

2.9.1 Natura 2000-væsentlighedsvurdering

Odder

Bygherre har den 9. januar 2023 og 1. februar 2023 indsendt bemærkninger til klagen. Bygherre har blandt andet henvist til, at projektområdet ligger i landzone på et areal, der i dag er i drift som intensivt dyrket landbrugsjord. Bygherre har også henvist til, at der er fastsat afstandskrav på 10 m fra § 3-beskyttede naturarealer, 30 m fra skovbryn, 8 m fra Stavad Kanal og 3 m fra øvrige vandløb af hensyn til beskyttelsen af flora og fauna for at mindske anlæggets visuelle påvirkning på landskabet og af hensyn til vedligeholdelsen af vandløb.

Bygherre har bemærket, at der i miljøvurderingen ud over beskyttelsesinteresserne i forhold til Natura 2000 er inddraget undersøgelser og vurderinger af strengt beskyttede arter, der forekommer i og omkring projektområdet. Projektet er vurderet i forhold til mulige forekomster og påvirkninger af bl.a. odder, og det er i miljøkonsekvensrapporten vurderet, at projektet ikke vil påvirke arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for de nærmeste Natura 2000-områder eller områdets økologiske funktionalitet for de forekommende beskyttede bilag IV-arter.

Bygherre har henvist til, at der ikke er konstateret levesteder for bilag IV-arter i projektområdet. Nærmeste registreringer af odder i NOVANA-programmet er fra Ryå, der ligger vest for projektområdet. Der er angiveligt ingen registreringer af odder i Stavad Kanal i projektområdet.

Odderen lever i tilknytning til både stillestående og rindende vand, salt- og ferskvand. Uforstyrrede vandløb, søer, moser og fjordområder, med gode skjulmuligheder i form af vegetation, er oplagte levesteder. Arten er gået betydeligt frem i de seneste årtier. For at odderen yngler, skal der i dens territorium være skjul eller fristeder i form af rørskov, krat eller anden bevoksning. Der skal også være ringe menneskelig aktivitet. Findes der tilstrækkelige skjul, er odderen mere tolerant overfor menneskelige forstyrrelser. Mulige trusler for odder er menneskelige forstyrrelser i form af lystfiskeri, sejlads, trafikdrab, forurening af vandmiljøet, større anlægsarbejder, vandløbsvedligeholdelse, jagt og løse hunde og mangel på egnede uforstyrrede levesteder med føde- og skjulemuligheder.

Bygherre har bemærket, at odder typisk bevæger sig langs vandløb og langs brinkerne og kun undtagelsesvist over marker for evt. at komme over i et andet vandsystem. De dyrkede marker, hvor solcellerne opstilles, kan ikke betragtes som et levested for odder eller en funktionel nødvendighed for bevægelser i området omkring Ryå og Store Vildmose. Projektet vil heller ikke påvirke Stavad Kanal, der kunne være et potentielt levested for odder, der trækker op fra Ryå, selvom arten ikke er registreret i projektområdet. Selve vandløbsbrinken (8 m fra Stavad Bæk) friholdes for hegn omkring solcelleparken, så en eventuel spredningskorridor mellem Ryå og Store Vildmose hindres ikke.

Hvad angår støj har bygherre bemærket, at odder ikke er kendt for at være særlig følsom over for støj, og den færdes ofte i nærheden af byer, veje og trafik og dambrug med væsentlig større støjpåvirkning end fra et solcelleanlæg. Endvidere er det kendt, at pattedyr vænner sig

til forudsigelige støjkloder som f.eks. vindmøller. Bygherre har bemærket, at det på baggrund af en litteratursøgning ikke har været muligt at finde referencer i litteraturen om påvirkning af odder fra solcelleanlæg, men støjen fra solcelleanlæg er mindre end fra vindmøller.

Der er bygherres vurdering, at odder ikke vil blive påvirket af projektet, og at der ikke vil ske skade på yngle- og rasteområder for arten. Det gælder både i forhold til bilag IV-beskyttelsen og for odder som art i habitatområde H12, da der heller ikke er væsentlige direkte eller indirekte påvirkninger af habitatområdets arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Fugle

Bygherre har bemærket, at der ikke er foretaget særskilte feltundersøgelser af fugle i projektregi, men at datagrundlaget fra DOF-basen i dette projekt er tilstrækkeligt omfattende og langvarigt til en vurdering af lokale fugle i og omkring projektområdet.

Det er bygherres vurdering, at projektområdet ikke har nogen særlig betydning for bestandene af gæs og svaner fra fuglebeskyttelsesområde F1, og at projektområdet ikke kan tillægges et særligt strengt beskyttelsesniveau for de nævnte arter med henvisning til fuglebeskyttelsesdirektivet, bl.a. på grund af den store afstand til nærmeste fuglebeskyttelsesområde.

2.9.2 Hjortearter

Bygherre er enig med klager i, at arterne kron-, då- og rådyr forekommer hyppigt i området i og omkring Store Vildmose og formentlig også færdes på arealerne i projektområdet. Bygherre har dog bemærket, at projektområdet ikke kan tillægges en særlig betydning for hjortevildt, idet der er rigeligt med andre dyrkede marker og mere naturlige græsningsområder i og omkring Store Vildmose. Spredningskorridorer vil ikke medføre en fragmentering af bestande eller hindre hjortevildts bevægelsesfrihed i området generelt. Bygherre har henvist til, at der udtages 9 ha dyrket mark syd for Stavadvad Kanal og op mod Store Vildmose, som overgår til permanent natur, og vil fungere som bindeled mellem mosearealerne Ryssensgrav og Grevens Ris. Bygherre har desuden henvist til de store § 3-beskyttede enge og moser syd og øst for projektområdet, som giver uhindret adgang for hjortevildt mod vest og nord. Dyrene har således fri adgang til Ørnefæner, det friholdte areal, alt vest, syd og øst for Ryssensgrav og alt nord, syd og øst for Grevens Ris.

Bygherre har desuden bemærket, at det levende hegn, som med tiden vil udvikle sig omkring solcelleanlægget, vil kunne anvendes som skjul eller spredningskorridor for hjortevildt. Bygherre har desuden henvist til, at krondyr, dådyr og rådyr alle er almindelige arter i Danmark, og at der udover artsfredningsbekendtgørelsen[9] og jagtloven ikke er særlig beskyttelse af de nævnte arter, som f.eks. kræver en særlig vurdering i forhold til yngle- og rasteområder eller levesteder generelt.

2.9.3 Alternativer

Bygherre har bemærket, at Brønderslev Kommune har overvejet alternative placeringer, men at det ikke har været muligt at finde relevante alternativer til et så stort anlæg, ligesom der ikke er tale om ikkereversible beslutninger. Det må desuden efter bygherres opfattelse lægges til grund, at det på projektniveau ikke kan anses som et rimeligt alternativ, at bygherre i miljøkonsekvensrapporten skal miljøvurdere en alternativ placering på et areal, som bygherre ikke har ejendoms- eller brugsret over eller ikke ønsker at gennemføre.

2.9.4 Klagefrist

Bygherre har bemærket, at klagen over Brønderslev Kommunens afgørelse om § 25-tilladelse af 3. juni 2022 er grundløs og har tabt dens oprindelige mening, idet kommunen besluttede at trække afgørelsen tilbage. Bygherre har desuden bemærket, at klager ikke har påklaget den nye § 25-tilladelse af 19. oktober 2022 inden klagefristens udløb den 16. november 2022. Efter bygherres opfattelse skal Miljø- og Fødevarerklagenævnet derfor afvise klagen.

Bygherre har desuden bemærket, at klager ifølge foreningens egne oplysninger er Danmarks største grønne organisation med store lokale juridiske afdelinger, som er velbevandret i det danske klagesystem på miljø- og naturområdet samt i de forvaltningsretlige regler. Klager burde således være fuldkommen bekendt med reglerne om klage, herunder gældende klagefrister mv.

Bygherre har desuden henvist til, at bygherre indirekte er part i klagesagerne og har en væsentlig retlig og aktuel interesse i, at den senest udstedte § 25-tilladelse ikke tilsidesættes, at sagsbehandlingen af klagesagen forløber i overensstemmelse med den relevante lovgivning, herunder de relevante forvaltningsretlige regler og principper, og at sagen ikke trækker unødigt ud. I det tilfælde en klager ved indgivelsen af klage var i stand til på forhånd at påklage fremtidige, nye afgørelser udstedt af myndighederne, ville klagefristen ifølge bygherre være illusorisk.

2.10 Nye oplysninger under sagens behandling.

2.10.1 Høringssvar fra klager

Klager har på foranledning af Miljø- og Fødevarerklagenævnet den 2. december 2022 oplyst, at klager ønsker at fastholde den indsendte klage.

2.10.2 Høringssvar fra Brønderslev Kommune

Brønderslev Kommune har på foranledning af Miljø- og Fødevarerklagenævnet den 18. januar 2023 fremsendt den mailkorrespondancen, som kommunen havde med klager efter, at kommunen den 19. oktober 2022 havde truffet afgørelse om § 25-tilladelse til etablering af et solcelleanlæg ved [A1].

Brønderslev Kommune har desuden på foranledning af Miljø- og Fødevarerklagenævnet den 20. januar indsendt et besigtigelsesnotat, fra 24. april 2020, som er beskrevet i miljøkonsekvensrapporten. Besigtigelsesnotat indeholder intet om observationer af odder

eller anvendelse af tekniske anvisninger til eftersøgning af odder og odders levesteder. Kommunen har i den forbindelse præciseret, hvilke observationer notatet er baseret på.

Den 25. januar 2023 har Brønderslev Kommune desuden korrigeret udsagnet fra de to seniorrådgivere og biologer fra Aarhus Universitet, som kommunen har henvist til i dens bemærkninger til klagesagen. Det skete som følge af, at Miljø- og Fødevareklagenævnet havde bedt om en kildehenvisning til udsagnet. Udsagnet er således i stedet, at der ikke er lavet undersøgelser af vindmøllers påvirkning på odder. Det anføres dog, at der ikke synes at være påvirkninger af vindmøller opstillet nogle hundrede meter fra et vandløb på forekomsten af odder i vandløbet, men dette ikke udelukker andre påvirkninger af kvaliteten af levestedet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har den 10. februar 2023 sendt Brønderslev Kommune en høring, hvor nævnet bl.a. har bedt kommunen forholde sig til, hvorfor kommunen ikke har fundet det nødvendigt at fastsætte et vilkår i § 25-tilladelsen om, at anlægsarbejde ikke må foretages i perioden fra den 1. oktober til den 1. juli. Nævnet har også bedt kommunen oplyse, hvorvidt der skal opføres en transformerstation i området, og hvor den i så fald skal opføres, hvis der allerede er truffet beslutning om dette.

Brønderslev Kommune har den 9. marts oplyst, at det er kommunens vurdering, at forekomsten af odder er på et teoretisk plan. Kommunen har derfor ikke fundet anledning til at fastsætte vilkår om tidsbegrænsning for anlægsarbejdet. Kommunen er ikke bekendt med, at der er truffet beslutning om placering af en transformerstation eller koblingsstation, men gør opmærksom på, at en eventuel transformerstation skal placeres på indersiden af beplantningsbæltet og indhegning. En transformerstation vil derfor efter kommunens oplysninger komme til at være placeret minimum 20 m fra kronekant til Stavad Kanal.

2.10.3 Høringssvar fra bygherre

Samme dag har bygherre indsendt bemærkninger til høringen. Bygherre har henvist til de tidligere indsendte bemærkninger og har supplerende oplyst, at odder ikke er blevet registreret ved besigtigelserne knyttet til projektet, og at registreringer af odder generelt i og omkring projektområdet er yderst begrænsede. Bygherre har desuden bemærket, at det i miljøkonsekvensrapporten anførte om, at anlægsarbejdet og det senere nedtagingsarbejde kan medføre en moderat forstyrrelse af oddere langs med Stavad Kanal og grøfter, skal læses i sammenhæng med de øvrige vurderinger vedrørende odder. Bygherrefinder, at Brønderslev Kommune med rette har vurderet, at projektets potentielle påvirkning af odder er minimal. Det har ikke været relevant at stille vilkår om tidsbegrænsning af anlægsarbejde i perioden 1. juli - 1. oktober, da påvirkning i sagens natur alene kan ske i forbindelse med, at der er aktuelle forekomster af odder i området, hvilket ifølge oplysninger fra miljøtekniske rådgivere er yderst sjældent. Subsidiært gør bygherre dog gældende, at nævnet kan fastsætte et vilkår om, at de mest støjende anlægsarbejder i form af nedbankning af stålprofiler i en 200 til 250-meters zone fra Stavad Kanal skal udføres i perioden fra 1. juli til 1. oktober.

2.10.4 Planklagenævnets afgørelse

Planklagenævnet har ved afgørelse af 27. april 2023 fundet, at Brønderslev Kommunes kommuneplantillæg nr. 1 og lokalplan nr. [F1] Solenergianlæg [A1], med tilhørende miljørapport lider af en væsentlig retlig mangel, da kommunen ikke har foretaget en

tilstrækkelig undersøgelse og vurdering af, om realisering af planerne vil kunne medføre en væsentlig påvirkning af odder på udpegningsgrundlaget Natura 2000-område nr. 12, Store Vildmose. Det fremgår af Planklagenævnets afgørelse, at det betyder, at planerne er ugyldige og ikke længere gælder.

3. Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevareklagenævnets prøvelse

Det fremgår af § 11, stk. 1, i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet, at nævnet kan begrænse sin prøvelse af en afgørelse til de forhold, der er klaget over. Det fremgår dog af forarbejderne til bestemmelsen,^[10] at nævnet har mulighed for og efter omstændighederne pligt til at inddrage andre forhold end det, der er klaget over, f.eks. spørgsmålet om overholdelse af gældende EU-ret eller grundlæggende forvaltningsretlige grundsætninger.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i denne klagesag fundet anledning til at behandle følgende forhold:

- 1) Klagefrist
- 2) Plangrundlaget
- 3) Påvirkningen af Natura 2000-områder
- 4) Hjortearter
- 5) Landskabelige og visuelle forhold
- 6) Alternativer

Miljø- og Fødevareklagenævnet har som følge af afgørelsen ikke taget nærmere stilling til klagepunktet om fastsættelse af vilkår, som fremgår af afsnit 2.6.5, jf. herved § 11 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

3.2 Miljø- og Fødevareklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Den retlige ramme

Miljøvurderingsloven

Formålet med miljøvurderingslovens regler er at sikre, at der gennemføres en vurdering af virkningerne på miljøet som grundlag for beslutningen om at give eller afslå tilladelse til projektyper, der kan påvirke miljøet væsentligt.

Miljøvurderingsreglerne medfører, at projekter, der kan forventes at få væsentlige indvirkninger på miljøet, ikke må påbegyndes, før myndigheden skriftligt har meddelt tilladelse til at påbegynde projektet (miljøvurderingspligt).

Bygherren til et miljøvurderingspligtigt projekt skal efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 1, udarbejde en miljøkonsekvensrapport, der indeholder en vurdering af projektets virkning på miljøet. Det følger af § 20, stk. 4, nr. 2, at de oplysninger, som bygherren skal give om det ansøgte projekt i miljøkonsekvensrapporten, jf. stk. 2, på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet[11] og fuglebeskyttelsesdirektivet[12] samt landskab.

Det følger af miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, at myndigheden efter modtagelsen af miljøkonsekvensrapporten fra bygherren skal gennemgå rapporten med inddragelse af den fornødne ekspertise med henblik på at sikre, at den opfylder kravene i § 20. Myndigheden kan om nødvendigt indhente yderligere oplysninger fra bygherren til opfyldelse af kravene i § 20, stk. 2.

Myndigheden skal efter gennemgang af miljøkonsekvensrapporten sende den i høring hos berørte myndigheder og offentligheden, jf. miljøvurderingslovens § 24, stk. 2.

Efter høringen skal myndigheden efter miljøvurderingslovens § 25 træffe afgørelse om, hvorvidt projektet kan tillades. Afgørelsen træffes på baggrund af bygherres ansøgning, miljøkonsekvensrapporten, eventuelle supplerende oplysninger, resultaterne af de høringer, der er foretaget, og myndighedens begrundede konklusion.

Myndighedens begrundede konklusion omhandler efter miljøvurderingslovens § 5, nr. 5, litra d, jf. litra c, projektets væsentlige indvirkninger på miljøet under hensyntagen til resultaterne af myndighedens undersøgelser af miljøkonsekvensrapporten, eventuelle supplerende oplysninger fremlagt af bygherre, eventuelle relevante oplysninger modtaget via høringen og myndighedens egen supplerende undersøgelse, jf. § 24, stk. 1.

En § 25-tilladelse skal omfatte den begrundede konklusion og indeholde alle de miljømæssige betingelser, der er knyttet til afgørelsen, en beskrivelse af alle projektets særkender og de foranstaltninger, der påtænkes truffet for at undgå, forebygge eller begrænse og om muligt neutralisere væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, som bygherren skal gennemføre, og eventuelle overvågningsforanstaltninger. Det følger af miljøvurderingslovens § 27, stk. 1.

Myndigheden kan efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 2, knytte vilkår til en § 25-tilladelse med henblik på opfyldelse af lovens formål. Vilkår skal stå i et rimeligt forhold til projektets art, placering og dimensioner samt omfanget af dets indvirkninger på miljøet.

Har projektet væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet, skal myndigheden efter miljøvurderingslovens § 27, stk. 3, endvidere stille vilkår for bygherrens overvågning heraf.

Forholdet mellem miljøvurderingsloven og habitatreglerne

Det følger af habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, at de nationale myndigheder først giver deres tilslutning til en plan eller et projekt, der kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, når de har sikret sig, at planen eller projektet ikke skader lokalitetens integritet. [13]

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, finder også anvendelse i de tilfælde, hvor myndighedens tilslutning til projektet meddeles i form af en tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25. Der vil således ikke kunne gives tilladelse til et projekt efter miljøvurderingslovens § 25, hvis projektet

vil kunne skade et Natura 2000-områdes integritet i strid med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3.

Habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, pålægger endvidere medlemsstaterne at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i direktivets bilag IV. Ordningen skal efter bestemmelsens litra (d) blandt andet omfatte et forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.

Myndigheden skal ved sin meddelelse af en tilladelse efter miljøvurderingslovens § 25, stk. 1, herefter også sikre sig, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for bilag IV-arter.

3.2.2 Ad 2) Klagefrist

Ifølge miljøvurderingslovens § 51, stk. 1, er klagefristen 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Brønderslev Kommune traf den 3. juni 2022 afgørelse om § 25-tilladelse til etablering af solcelleanlæg, og afgørelsen blev offentliggjort den 3. juni 2021 på kommunens hjemmeside.

Klager indgav klage til Miljø- og Fødevarerklagenævnet via klageportalen den 29. juni 2022.

Inden Brønderslev Kommune videresendte klagen til Miljø- og Fødevarerklagenævnet traf kommunen en fornyet § 25-tilladelse. Afgørelsen er offentliggjort den 19. oktober 2021 på kommunens hjemmeside.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at klager ved e-mail af 20. oktober 2022 sammenholdt med kommunens svar af 26. oktober 2022 har klaget rettidigt over afgørelsen om § 25-tilladelse af 19. oktober 2022.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har lagt vægt på, at det tydeligt fremgår af klagers henvendelse til kommunen, at klager ønsker at klage over den nye afgørelse, og at kommunen med svaret af 26. oktober 2022 klart har tilkendegivet over for klager, at klagen, som blev indgivet den 29. juni 2022, også omfatter den nye afgørelse. Det kan ikke føre til andet resultat, at Danmarks Naturfredningsforening har erfaring i at indbringe klager for Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har den 25. november bedt klager bekræfte, at klager ønsker at fastholde klagen over den fornyede § 25-tilladelse af 19. oktober 2022, hvilket klager gjorde den 2. december 2022.

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse vedrører således § 25-tilladelsen af 19. oktober 2022.

3.2.3 Ad 1) Plangrundlaget

Efter miljøvurderingslovens § 26 kan miljøministeren fastsætte regler om, at myndigheden ikke må meddele tilladelse til at påbegynde et projekt, før der er tilvejebragt det nødvendige plangrundlag for projektet efter planloven. Bestemmelsen giver ifølge forarbejderne mulighed

for at sikre, at der ikke udarbejdes en miljøkonsekvensvurdering uafhængigt af, om det beskrevne projekt kan placeres det pågældende sted.[14] Bemyndigelsen er udmøntet i miljøvurderingsbekendtgørelsens § 11, som fastsætter, at hvis et projekt forudsætter planlægning efter planloven, må VVM-myndigheden ikke meddele § 25-tilladelse eller en tilladelse, som erstatter § 25-tilladelsen, til at påbegynde projektet, før det nødvendige plangrundlag for projektet er gældende efter planlovens regler herom.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet konstaterer, at Planklagenævnet ved afgørelse af 27. april 2023 har fundet, at Brønderslev Kommunes kommuneplantillæg nr. 1 og lokalplan nr. [F1] Solenergianlæg [A1], med tilhørende miljørapport lider af en væsentlig retlig mangel. Det fremgår af Planklagenævnets afgørelse, at det betyder, at planerne er ugyldige og ikke længere gælder. Planerne muliggjorde realiseringen af projektet.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder i medfør af miljøvurderingsbekendtgørelsens § 11, at der herefter ikke foreligger det nødvendige plan-grundlag for § 25-tilladelsen af 19. oktober 2022 til etablering af et solcelleanlægget ved [A1]. Afgørelsen lider derfor af en væsentlig retlig mangel.

3.2.4 Ad 3) Natura 2000-område nr. 12, Store Vildmose og nr. 15, Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal

Det følger af miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 2, at miljøkonsekvensrapporten på en passende måde skal påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på blandt andet den biologiske mangfoldighed med særlig vægt på arter og naturtyper, der er beskyttet i henhold til habitatdirektivet.

Før der træffes afgørelse efter miljøvurderingslovens § 25, skal der desuden efter habitatbekendtgørelsens § 6 foretages en vurdering af påvirkningen af Natura 2000-områder. [15]

EU-Domstolen fortolker bestemmelsen i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, således, at myndigheden skal foretage en vurdering af, om det kan udelukkes, at en plan eller et projekt i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke opnåelse af gunstig bevaringsstatus for det udpegede område væsentligt, herunder om bevaringsstatus for de arter og/eller naturtyper, som området er udpeget for at beskytte vil blive påvirket væsentligt (væsentlighedsvurdering).

Hvis en sådan påvirkning på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der, såfremt projektet ønskes fremmet, gennemføres en nærmere vurdering (konsekvensvurdering). Denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet, som kan påvirke den omhandlede lokalitet, og vurderingen skal udføres på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området.

De kompetente nationale myndigheder giver kun tilladelse til en aktivitet på den beskyttede lokalitet på betingelse af, at de har opnået vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger for den pågældende lokalitets integritet. Det forholder sig således, når det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke er sådanne virkninger.

Ved en sådan vurdering finder forsigtighedsprincippet anvendelse.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet konstaterer indledningsvis, at der til vurderingen af projektet i forhold til Natura 2000-områder er udarbejdet en Natura 2000-væsentlighedsvurdering efter habitatbekendtgørelsens § 6, stk. 1.

Vurdering af potentielle påvirkninger af Natura 2000-område nr. 12

Påvirkning i anlægsfasen

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at der ikke er foretaget en tilstrækkelig undersøgelse og vurdering af, om projektet *i anlægsfasen* vil kunne medføre en væsentlig påvirkning af Natura 2000-område nr. 12. Nævnet vurderer, at karakteren og udstrækningen af anlægsarbejderne, herunder særligt den tidsmæssige udstrækning og geografiske placering i forhold til de vandløb i området, som odderen benytter, burde have været inddraget i væsentlighedsvurderingen. Nævnet finder således, at det ikke på det foreliggende grundlag kan udelukkes, at projektet i anlægsfasen kan påvirke lokaliteten væsentligt. § 25-tilladelsen lider derfor af en væsentlig retlig mangel, jf. habitatbekendtgørelsens § 6.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at det fremgår af tabel 11.2 i miljøkonsekvensrapporten, at odder sandsynligvis benytter grøfter inden for projektområdet, og at den i 2017 er fundet ved Ryå og Stavad Å nær Ryssensgrav. Nævnet konstaterer i den forbindelse, at det af kommunen fremsendte besigtigelsesnotatet af 24. april 2020 ikke omtaler, at der er udført undersøgelser i forhold til odder, ligesom notatet ikke beskriver hvilke, om nogen, metoder til overvågning af odder, der er anvendt ved besigtigelsen. Nævnet lægger på baggrund heraf til grund, at kommunen har vurderet, at det ikke har været nødvendigt at foretage konkrete undersøgelser i området, men derimod har lagt til grund, at odderen benytter grøfter inden for projektområdet, og at arten således forekommer i projektområdet.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten er vurderet, at anlægsarbejdet og det senere nedtagningsarbejde kan medføre en moderat forstyrrelse af oddere langs med Stavad Kanal og grøfter i en kortere periode, hvilket vil medføre en underordnet påvirkning. Det er desuden beskrevet i miljøkonsekvensrapporten at trafik- og støjbelastningen i anlægsfasen vil være at sammenligne med en mellemstor byggeplads. Støjen vil fortrinsvis være i form af tung trafik og byggestøj fra nedramning af stativer til solcellepanelerne.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet konstaterer på den baggrund, at det i væsentlighedsvurdering er lagt til grund, at anlægsarbejdet vil medføre en moderat påvirkning af odder, men at der i væsentlighedsvurderingen ikke er inddraget en nærmere vurdering af anlægsperiodens udstrækning eller af den tidsmæssige og geografiske placering af anlægsarbejderne set i forhold til beskyttelsen af odder, som anvender vandløbene i området.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker i forlængelse heraf, at det i forhold til større bygnings- og vejanlæg fremgår af bilag IV-håndbogen,[16] at aktiviteterne i anlægsperioden kan have en væsentlig forstyrrende effekt for odderen. Større anlægsarbejder nær odderområder bør således ifølge bilag IV-håndbogen tidsbegrænses til at foregå i perioden 1. juli-1. oktober for at sikre, at odderen får mest mulig fred i den del af året, hvor problemerne med at skaffe føde kan være store, blandt andet ved tilfrosne vådområder, og hvor vegetations- og bladdækket – og dermed skjulemulighederne – er små. Kommunen har ikke fastsat et sådant vilkår i § 25-tilladelsen.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har desuden lagt vægt på, at projektet omfatter et solcelleanlæg på 140 ha, og at mere end to km vandløb, indgår eller grænser op til projektområdet, hvor det er lagt til grund, at odder forekommer.

Påvirkning i driftsfasen

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at kommunens vurdering af påvirkningen af odder på udpegningsgrundlaget i forhold til *driftsfasen* for Natura 2000-område N12 er tilstrækkelig.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten er vurderet, at solcelleanlægget i driftsfasen ikke vil have negativ indflydelse på odderens forekomst i nærområdet, herunder at drift af solceller på landbrugsarealer ikke vil påvirke odderen negativt, og at der ikke vil være væsentlige forstyrrelses effekter og negative påvirkninger af artens yngle- og rastesteder og bestandsstatus i det nærliggende habitatområde og i området generelt. Nævnet bemærker desuden, at det er vurderet, at det vil skabe flere muligheder for passager, at der med projektet etableres 15 ha ny permanent natur.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har lagt vægt på, at det fremgår af bilag IV-håndbogen, at større bygnings- og vejanlæg, som giver anledning til vedvarende støj, som for eksempel pumpestationer, vindmøller og motorveje, i driftsfasen næppe medfører afgørende forstyrrelser af odderen.[17] Hertil kommer, at en eventuel transformerstation efter det oplyste skal placeres minimum 20 m fra Stavad Kanals kronekant.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker, at Brønderslev Kommune supplerende har oplyst, at to seniorrådgivere og biologer fra Aarhus Universitet med indgående kendskab til odder har tilkendegivet, at der ikke synes at være påvirkninger af vindmøller opstillet nogle hundrede meter fra et vandløb på forekomsten af odder i vandløbet. Nævnet bemærker i den forbindelse, at det fremgår af sagens oplysninger, at de to seniorrådgivere har taget et forbehold i forhold til, at der ikke er lavet undersøgelser af vindmøllers påvirkning på odder, og at der kan være andre påvirkninger af kvaliteten af levestedet. Nævnet bemærker derudover, at bygherre til klagesagen har oplyst, at odder ikke er kendt for at være særlig følsom over for støj, og at pattedyr generelt vænner sig til forudsigelige støjkluder, og at den ofte færdes i nærheden af byer, veje og trafik og dambrug med væsentlig større støjpåvirkning end fra et solcelleanlæg. Bygherre har desuden oplyst, at det på baggrund af en litteratursøgning ikke har været muligt at finde referencer i litteraturen om påvirkning af odder fra solcelleanlæg, men at støjen fra solcelleanlæg er mindre end fra vindmøller.

Vurdering af potentielle påvirkninger af Natura 2000-område nr. 15

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder, at Brønderslev Kommune i tilstrækkeligt omfang har sikret sig, at det på et objektivt videnskabeligt grundlag kan udelukkes, at projektet vil påvirke bevaringsmålsætningerne for udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område, nr. 15 samt integriteten i området væsentligt.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har lagt vægt på, at der i væsentlighedsvurderingen er inddraget registreringer fra DOF-basen for de 14 nærmeste DOF-baselokaliteter. Arterne, der blev fundet, var bl.a. sangsvane, pibesvane, grågås, kortnæbbet gæs og bramgås, som er på

udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F1. Nævnet bemærker, at der ikke er krav om, at der anvendes bestemte metoder til undersøgelser i forbindelse med en væsentlighedsvurdering.[18]

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har desuden lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten er belyst, om projektet potentielt kan påvirke fugle på udpegningsgrundlaget for F1. På baggrund af registreringerne i projektområdet som viser, at kortnæbbet gås, grågås og pibesvane ikke er i området i væsentligt omfang, er det vurderet, at fuglearterne på udpegningsgrundlaget ikke har et væsentligt behov for det område, der inddrages til solceller. På grund af afstanden vurderes det, at solcelleprojektet ingen væsentlig påvirkning vil få på området eller arter på udpegningsgrundlaget.

3.2.5 Ad 4) Øvrige dyr, herunder hjortearter

Det fremgår af miljøvurderingslovens bilag 7, jf. § 20, stk. 1, at miljøkonsekvensrapporten skal indeholde en beskrivelse af de i § 20, stk. 4, nævnte faktorer, der kan forventes at blive berørt i væsentlig grad af projektet, herunder biodiversiteten, herunder fauna.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Brønderslev Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af øvrige dyrearter, herunder hjortearter.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har lagt vægt på, at det er en del af projektet, at ca. 9 ha i den sydlige del af projektområdet, som fungerer som en vigtig faunapassage mellem moseområderne Ryssensgrav og Greven Ris, friholdes for solceller. Det er beskrevet i miljøkonsekvensrapporten, at projektet vil have en barriereeffekt for større dyr som ræve, grævlinge, råvildt og lignende, men der laves en faunakorridor for større dyr igennem projektområdet. Nævnet har desuden lagt vægt på, at kommunen har vurderet, at der samlet set ikke sker ændringer i arealanvendelsen, der nedbringer størrelsen og reducerer den biologiske mangfoldighed i og omkring projektområdet, og at projektet vil forbedre levesteder og spredningsmuligheder generelt for dyr og planter.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har videre lagt vægt på, at det fremgår af kommunens bemærkninger til sagen, at de opdyrkede markarealer, hvor solcellerne skal placeres, er uden væsentlig betydning for dyrene, da der på arealerne ikke er specielle fourageringsmuligheder. Nævnet har også lagt vægt på, at dyrene stadig vil have fri adgang til Ørnefenner, alt vest, syd og øst for Ryssensgrav og alt nord, syd og øst for Grevens Ris, at hjorte fortsat vil kunne sprede sig ved at vandre uden om projektområdet.

3.2.6 Ad 5) Landskabelig og visuelle forhold

Efter miljøvurderingslovens § 20, stk. 4, nr. 4, skal miljøkonsekvensrapporten på en passende måde påvise, beskrive og vurdere projektets væsentlige direkte og indirekte virkninger på blandt andet landskabet. Endvidere skal miljøkonsekvensrapporten efter lovens bilag 7, pkt. 5, litra c, jf. § 20, stk. 1, indeholde en beskrivelse af projektets forventede væsentlige virkninger på miljøet som følge af blandt andet opståelsen af gener.

Miljøvurderingsloven indeholder ikke krav om visualiseringer, men forudsætter en beskrivelse og vurdering af projektets landskabelige påvirkning. Visualiseringer anvendes i miljøkonsekvensrapporter dog ofte som led i en passende måde at beskrive projektets landskabelige påvirkning på.

En visualisering kan beskrives som en afbildning af et påtænkt anlæg, der skal skabe overblik, forståelse og en – så realistisk som muligt – oplevelse af anlæggets påvirkning af omgivelserne. Visualiseringer er et nyttigt værktøj til at give beslutningstagere og borgere oplysning om, hvordan man må forestille sig, at projektet vil se ud.

En visualisering skal, såfremt den foretages, være af tilstrækkelig høj kvalitet. Miljøkonsekvensrapportens visualiseringer skal være gennemarbejdede og så vidt muligt rensset for fejlkilder. Endvidere bør eventuelle usikkerheder og unøjagtigheder ved en visualisering oplyses i forbindelse med den konkrete visualisering.[19]

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Brønderslev Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår miljøkonsekvensrapportens beskrivelse af projektets visuelle påvirkning.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten er vurderet, at solcelleanlægget vil give en moderat negativ påvirkning på landskabet i driftsfasen, ligesom der er foretaget en vurdering af, hvordan solcelleanlægget vil påvirke landskabet på helt kort afstand (under ca. 50 m), på kortere afstande (under ca. 0,5 km) og på længere afstand (over 0,5 km). Videre har nævnet lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at der er behov for at etablere randbeplantning i ekstra bredde for at mindske solcelleparkens tekniske præg på landskabsoplevelsen set fra de mest befærdede vejstrækninger, som ligger nærmere end 200 m fra solcelleparken. Nævnet bemærker i øvrigt, at der i § 25-tilladelsen er fastsat vilkår om, at ejer af anlægget skal etablere afskærmende beplantningsbælter langs solcelleparkens afgrænsning som vist på kortbilag 2 i lokalplan nr. [F1] og at det af lokalplanens § 9.3 fremgår, at beplantningsbæltet skal etableres som minimum et henholdsvis 3-rækket og 5-rækket bælte med en placering i princippet som vist på lokalplanens kortbilag 2.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har desuden lagt vægt på, at det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at randbeplantningen medvirker til at blokere den eksisterende frie udsigt flere steder og dermed også har en selvstændig påvirkning, ligesom at det er beskrevet, at beplantningsbælter vil gå imod det hensyn, som ligger til grund for, at en mindre del af projektområdet ligger inden for et område, hvor skovrejsning er uønsket.

Videre har Miljø- og Fødevarerklagenævnet lagt vægt på at miljøkonsekvensrapporten indeholder en vurdering af påvirkningen på oplevelsen af skovbrynene.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker, at nævnet ikke kan tage stilling til, om en afgørelse er hensigtsmæssig, og at miljøvurderingsreglerne ikke i sig selv fastlægger grænser for hvad myndigheder kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men alene stiller krav til grundlaget for beslutningerne og til procedurerne herfor.

3.2.7 Ad 6) Alternativer

Det fremgår af miljøvurderingslovens § 20, stk. 2, nr. 4, at miljøkonsekvensrapporten skal indeholde en beskrivelse af de rimelige alternativer, som bygherren har undersøgt, og som er relevante for projektet og dets særlige karakteristika, og en angivelse af hovedårsagerne til den valgte løsning under hensyntagen til projektets indvirkninger på miljøet. Det fremgår desuden af bilag 7, pkt. 2, jf. § 20, stk. 2, nr. 6, at miljøkonsekvensrapporten skal indeholde en beskrivelse af de rimelige alternativer, som bygherren har undersøgt, og som er relevante for projektet og dets særlige karakteristika, og en angivelse af hovedårsagerne til det trufne valg, herunder en sammenligning af miljøpåvirkningerne.

Endvidere skal miljøkonsekvensrapporten indeholde en beskrivelse af de relevante aspekter af den aktuelle miljøstatus (referencescenarie) og en kort beskrivelse af dens sandsynlige udvikling, hvis projektet ikke gennemføres, for så vidt naturlige ændringer i forhold til referencescenariet kan vurderes ved hjælp af en rimelig indsats på grundlag af tilgængeligheden af miljøoplysninger og videnskabelig viden, jf. bilag 7, pkt. 3, jf. § 20, stk. 2, nr. 6.

Efter Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis skal alternativer, herunder også de alternativer, der er foreslået under den forudgående offentlige debat, behandles mere eller mindre indgående. Det er tilstrækkeligt, at oversigten over alternativer giver offentligheden og politikerne en mulighed for at vurdere det ønskede projekt i forhold til andre realistiske alternativer. Afgørende er, om der kan siges at være tilvejebragt det fornødne grundlag for en beslutning. Det kan således ikke kræves, at der foretages en indgående belysning af (alle) andre alternativer.[20]

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Brønderslev Kommunes vurdering efter miljøvurderingslovens § 24, stk. 1, hvorefter miljøkonsekvensrapporten opfylder lovens krav, for så vidt angår beskrivelsen af de undersøgte rimelige alternativer.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har ved vurderingen lagt vægt på, at det i miljøkonsekvensrapporten fremgår, der næppe findes mange andre arealer på 140 ha i kommunen, hvor så få mennesker vil blive naboer til solcelleparken samtidigt med, at kommunens vigtigste natur- og landskabsområder ikke påvirkes direkte eller i væsentlig grad. Desuden fremgår det af Brønderslev Kommunes bemærkninger, at kommunen har overvejet alternative placeringer, men det har ikke været muligt at finde relevante alternativer til et anlæg af en sådan størrelse.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har også lagt vægt på, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at det på grund af natur- og landskabsmæssige interesser og beskyttelseshensyn hverken er muligt eller ønskværdigt at placere anlægget længere mod øst, syd eller vest, og at en placering af anlægget længere mod nord/nordvest i langt højere grad ville påvirke flere naboer og desuden ville være langt mere synligt. Nævnet har tillige lagt vægt på, at det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at det ikke vurderes nødvendigt at udtage arealer fra projektområdet henset til de naturmæssige og især klimamæssige fordele, som projektet med den valgte størrelse bidrager med, da projektområdet allerede er tilskåret til den mest egnede placering og afgrænsning, bl.a. ved projekttilpasningen, hvor 9 ha friholdes for anlæg af hensyn til natur- og landskabsinteresserne.

3.3 Miljø- og Fødevareklagenævnets øvrige bemærkninger

Brønderslev Kommune skal ved en fornyet behandling af sagen foretage en ny væsentlighedsvurdering.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærker, at Brønderslev Kommune i den forbindelse kan foretage nærmere undersøgelser af, om odderen benytter projektområdet ved at følge teknisk anvisning til ekstensiv overvågning af odder[21] og herefter foretage en væsentlighedsvurdering på baggrund af resultaterne af undersøgelserne. Såfremt væsentlighedsvurderingen viser, at en væsentlig påvirkning af Natura 2000-området ikke kan udelukkes, skal der foretages en konsekvensvurdering.

Brønderslev Kommune kan også fortsat lægge til grund, at odderen benytter grøfter inden for projektområdet, og i forbindelse med den fornyede vurdering inddrage f.eks. bilag IV-håndbogen. Hvor kommunen vælger at fastsætte afhjælpende foranstaltninger, f.eks. i form af vilkår om, at anlægsarbejder inden for en fastsat afstand fra vandløbene kun må foregå inden for en bestemt periode, skal kommunen foretage en konsekvensvurdering, idet afhjælpende foranstaltninger ikke kan tages i betragtning i forbindelse med væsentlighedsvurderingen.[22]

3.4 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Brønderslev Kommunes afgørelse af 19. oktober 2022 om § 25-tilladelse til solcelleanlæg ved [A1] og hjemviser sagen til fornyet behandling.

[1] Lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

[2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

[3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

[4] Miljø- og Fødevareklagenævnets sagsnummer 22/11786.

[5] Planklagenævnets sagsnummer 22/11785.

[6] Miljøstyrelsens udkast til vejledning til lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM), 2. del: Konkrete projekter, 2018.

[7] Fauna- og Friluftsliv. En litteraturudredning om menneskeskabte forstyrrelser af større pattedyr, side 67, Carsten Riis Olesen, Faglig rapport fra DMU, nr. 126, Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser 1994.

[8] Direktiv 2001/42/EF om vurdering af bestemte planer og programmers indvirkning på miljøet.

[9] Bekendtgørelse nr. 521 af 25. marts 2021 om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt.

[10] Jf. bemærkningerne til § 11 i forslag L44 til Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet (FT 2016-17).

[11] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[12] Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. oktober 2009 om beskyttelse af vilde fugle.

[13] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[14] Jf. bemærkningerne til § 26 i forslag L147 til lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (FT 2015/1).

[15] Bekendtgørelse nr. 2091 af 12. november 2021 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[16] Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV – til brug i administration og planlægning. Faglig rapport fra DMU nr. 635, 2007, s. 97.

[17] Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV – til brug i administration og planlægning. Faglig rapport fra DMU nr. 635, 2007, s. 97.

[18] Vejledning nr. 48 til bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, Miljøstyrelsen, december 2020, s. 49.

[19] Se Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 23. december 2020, sagsnr. 18/04720, 18/06435, 18/04719, 18/04777, 18/04773, 18/04776 og 18/04778.

[20] Se herunder Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 14. december 2021 i sagsnr. 21/05337 og 21/05338.

[21] Teknisk anvisning A1. Version 1.1. Oprettet 04-02-2003 af DMU.

https://www2.dmu.dk/1_Om_DMU/2_Tvaer-funk/3_fdc_bio/ta/TA-1_odder_v.1.1_DMU.pdf
(https://www2.dmu.dk/1_Om_DMU/2_Tvaer-funk/3_fdc_bio/ta/TA-1_odder_v.1.1_DMU.pdf)

[22] EU-Domstolens dom af 12. april 2018 i sag C-323/17, People Over Wind, præmis 35-37 og 40.

Sag:

22/11782

Dato:

27. april 2023.

Emner:

Miljøvurdering af ...

Miljøvurdering af ...

Miljø- og Fødevareklagenævnet (<https://naevneneshus.dk/start-din-klage/miljoe-og-foedevareklagenaevnet/>) •
Nævneshus • Toldboden 2 • 8800 Viborg • Tlf. nr.: 72 40 56 00 • CVR: 37795526 • mfkn@naevneneshus.dk
(<mailto:mfkn@naevneneshus.dk>)
Tilgængelighedserklæring (<https://www.was.digst.dk/mfkn-naevneneshus-dk>)